

*Kinga Jamrozik-Kierc
Piotr Zegadło*

ANALIZA ŹRÓDEŁ FINANSOWANIA BANKÓW DZIAŁAJĄCYCH W POLSCE W KONTEKŚCIE NIEPOKOJÓW NA RYNKACH FINANSOWYCH

WSTĘP

Celem niniejszego opracowania jest przedstawienie źródeł finansowania banków działających w Polsce oraz pogłębiona analiza zmian, jakie nastąpiły w strukturze pasywów sektora banków komercyjnych w ciągu ostatnich miesięcy.

Zostaną zaprezentowane zmiany w podstawowych źródłach finansowania banków spółdzielczych i komercyjnych działających w Polsce od końca 2006 r. do 31 grudnia 2008 r. Przyjęty okres obejmuje zarówno miesiące poprzedzające ujawnienie problemów na międzynarodowych rynkach finansowych, jak i czas rozwoju kryzysu.

Przedstawimy poszczególne kategorie pasywów uszeregowane pod względem udziału w sumie bilansowej sektora banków komercyjnych oraz przeanalizujemy ich stabilność. W kontekście wydarzeń obserwowanych na rynkach finansowych w ostatnich miesiącach, analiza zostanie dokonana według danych miesięcznych za okres od 31 grudnia 2007 r. do 31 grudnia 2008 r.

W celu wyeksponowania różnic istniejących pomiędzy bankami, sektor banków komercyjnych dzielimy na grupy banków o podobnych charakterystykach, a następnie pogłębionej analizie zostaną poddane grupy gwarantujące objęcie analizą

wszystkich banków komercyjnych, a jednocześnie znaczące dla sektora banków komercyjnych ze względu na wysoki udział w jego sumie bilansowej.

1. Struktura pasywów – źródła finansowania banków działających w Polsce

1.1. Analiza ogólna

Sektor banków komercyjnych i sektor banków spółdzielczych różnią się źródłami finansowania działalności. W bankach spółdzielczych kluczowe znaczenie mają zobowiązania wobec sektora niefinansowego (74,12% sumy bilansowej sektora banków spółdzielczych według stanu na 31 grudnia 2008 r.), w których dominują depozyty bieżące i terminowe osób prywatnych oraz rolników indywidualnych (łącznie 58,67% sumy bilansowej sektora banków spółdzielczych). Kolejne pod względem znaczenia są zobowiązania wobec sektora instytucji rządowych i samorządowych (11,33%) oraz fundusze podstawowe i uzupełniające (9,24%). Od 31 grudnia 2006 r. do 31 grudnia 2008 r. struktura pasywów w bankach spółdzielczych praktycznie nie uległa zmianie¹ (zob. wykres 1).

Według stanu na 31 grudnia 2008 r. działalność operacyjną prowadziło 579 banków spółdzielczych, a udział tego sektora w sumie bilansowej polskiego systemu bankowego kształtował się (w okresie objętym analizą) w granicach od 6,48% do 5,73%.

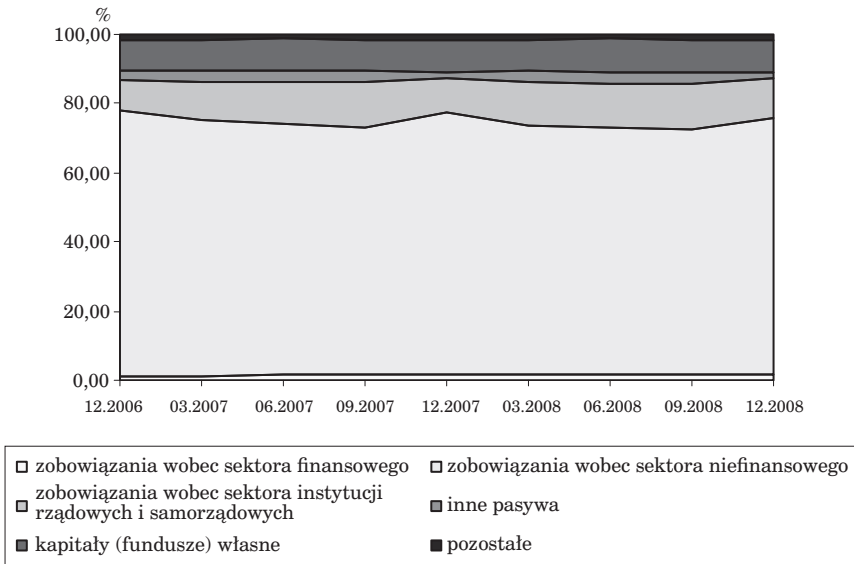
Z uwagi na znaczące rozdrobnienie oraz stosunkowo dużą jednorodność sektora banków spółdzielczych, zarówno pod względem prowadzonej działalności, jak i możliwości pozyskania środków na jej finansowanie, w dalszej części opracowania analizie zostanie poddany sektor banków komercyjnych (obejmujący 50 banków prowadzących na 31 grudnia 2008 r. działalność operacyjną²) oraz wyodrębnione w jego ramach grupy banków o podobnych charakterystykach. Analiza źródeł finansowania banków komercyjnych jest znacznie bardziej złożona niż w przypadku banków spółdzielczych. Wynika to z faktu, że instytucje działające w ramach sektora banków komercyjnych są zróżnicowane zarówno pod względem profili działalności, jak i sposobów oraz możliwości jej finansowania.

---

¹ Widoczne na koniec lat 2006, 2007 i 2008 zmniejszenie kwoty zobowiązań wobec sektora instytucji rządowych i samorządowych (a tym samym ich udziału w sumie bilansowej sektora banków spółdzielczych) jest zjawiskiem sezonowym, związanym ze specyfiką działania tych instytucji.

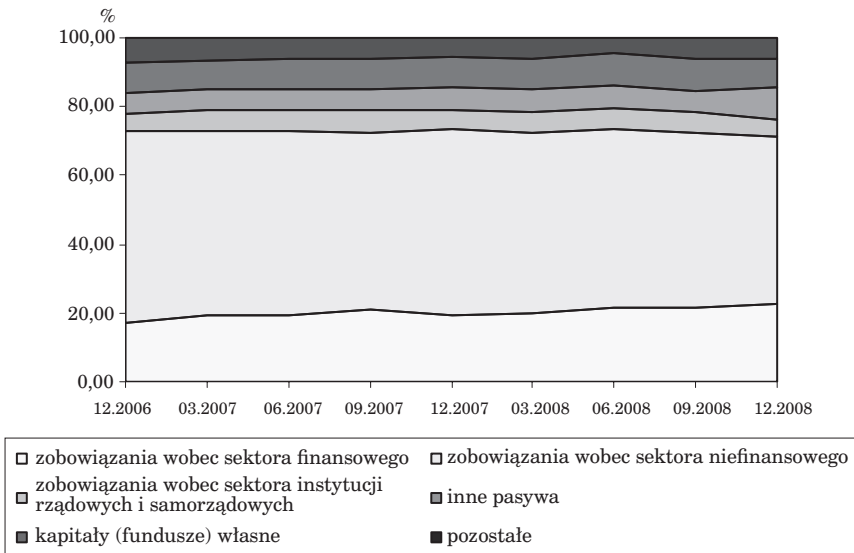
² Z analizy zostały wyłączone 3 banki (Bank Rozwoju Cukrownictwa SA – nie prowadzący działalności operacyjnej oraz Alior Bank SA i Allianz Bank Polska SA, które we wrześniu 2008 r. po raz pierwszy przekazały sprawozdania finansowe i uwzględnienie ich w analizie zaburzyłoby porównywalność danych w analizowanym okresie).

Wykres 1. Struktura pasywów sektora banków spółdzielczych

Źródło: dane NBP (webis), opracowanie własne.

Wykres 2. Struktura pasywów sektora banków komercyjnych

Źródło: dane NBP (webis), opracowanie własne.

Na zaprezentowaną na wykresie 2 strukturę pasywów sektora banków komercyjnych największy wpływ mają banki detaliczne³ oraz o mieszanym profilu działalności⁴, reprezentujące ok. 98,31% sumy bilansowej sektora banków komercyjnych. Pozostałe banki komercyjne to banki specjalistyczne, których działalność koncentruje się na sprzedaży określonych produktów (banki hipoteczne i samochodowe)⁵.

W porównaniu do sektora banków spółdzielczych, w bankach komercyjnych widoczny jest większy udział w sumie bilansowej zobowiązań wobec sektora finansowego. Ma to związek z większym zapotrzebowaniem banków komercyjnych na środki pieniężne pochodzące m.in. z rynku międzybankowego oraz np. od spółek-matek, ze względu na inny charakter i skalę prowadzonej działalności. W okresie objętym analizą zobowiązania wobec sektora finansowego i niefinansowego łącznie stanowiły od 71,24% do 73,42% sumy bilansowej sektora banków komercyjnych. Zmiana struktury pasywów w tym okresie wynikała głównie ze zmian w tych dwóch grupach zobowiązań. Na 31 grudnia 2006 r. zobowiązania wobec sektora finansowego stanowiły 17,31%, a niefinansowego 55,67% sumy bilansowej sektora banków komercyjnych, podczas gdy na 31 grudnia 2008 r. relacje te wyniosły odpowiednio: 22,75% i 48,49%.

W okresie od końca 2006 r. do końca III kwartału 2008 r. najbardziej stabilny, w relacji do sumy bilansowej, był udział kapitałów podstawowych i uzupełniających. Łącznie pozycje te stanowiły 9,06% na początek omawianego okresu i 9,03% na 30 września 2008 r. Natomiast w IV kwartale 2008 r. relacja ta uległa znacznemu obniżeniu i wyniosła 8,19%, na co wpływ miał dynamiczny wzrost sumy bilansowej banków komercyjnych (11,68%), przy braku jednoczesnego proporcjonalnego wzrostu bazy kapitałowej (3,03%).

1.2. Grupy banków

Na potrzeby niniejszego opracowania dokonano podziału banków komercyjnych na grupy o pewnych cechach wspólnych, a następnie przeanalizowano sposób finansowania banków należących do określonych grup. Wyodrębnione grupy oraz ich liczebności i udział w sumie bilansowej sektora banków komercyjnych na 31 grudnia 2008 r. zostały zaprezentowane na wykresie 3.

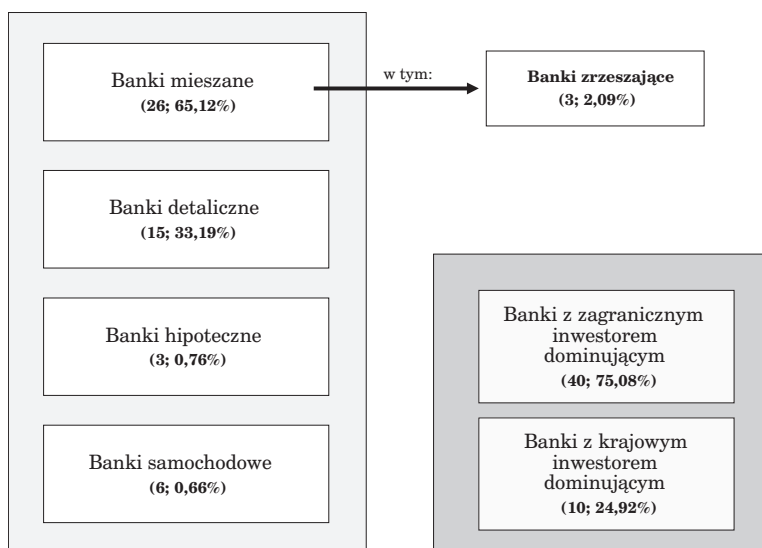
---

³ Do banków detalicznych są zaliczane banki, w których udział należności i zobowiązań wobec osób fizycznych (prywatnych) przekracza 50% należności/zobowiązań ogółem lub udział należności od osób fizycznych przekracza 50% należności ogółem i jednocześnie bank ma przeważające (>50%) finansowanie od sektora finansowego.

⁴ Do banków mieszanych zaliczono banki niezaklasyfikowane uprzednio do grupy banków detalicznych.

⁵ We wcześniejszych latach możliwe było wyodrębnienie w ramach sektora banków komercyjnych także grupy banków korporacyjnych, natomiast obecnie część z tych instytucji zmieniła profil działalności na mieszany, a inne dokonały przekształcenia w oddziały instytucji kredytowych.

Wykres 3. Grupy banków wyodrębnione w ramach sektora banków komercyjnych

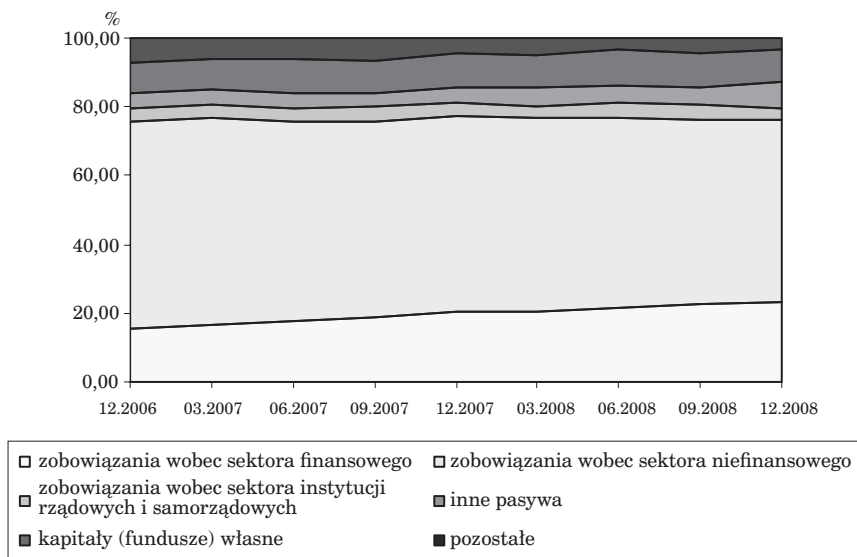
Źródło: dane NBP (webis), opracowanie własne.

Pierwszym kryterium podziału banków komercyjnych, obejmującym cały ten sektor, była klasyfikacja według profilu działalności, w ramach której wyodrębniono banki mieszane, detaliczne, hipoteczne oraz samochodowe. Ze względu na specyfikę działania, z grupy banków mieszanych wydzielono także podgrupę banków zrzeczających. Drugim kryterium podziału, zastosowanym w niniejszej analizie, była struktura akcjonariatu, zgodnie z którą dokonano klasyfikacji na banki z krajowym i z zagranicznym inwestorem dominującym.

1.2.1. Banki detaliczne i mieszane

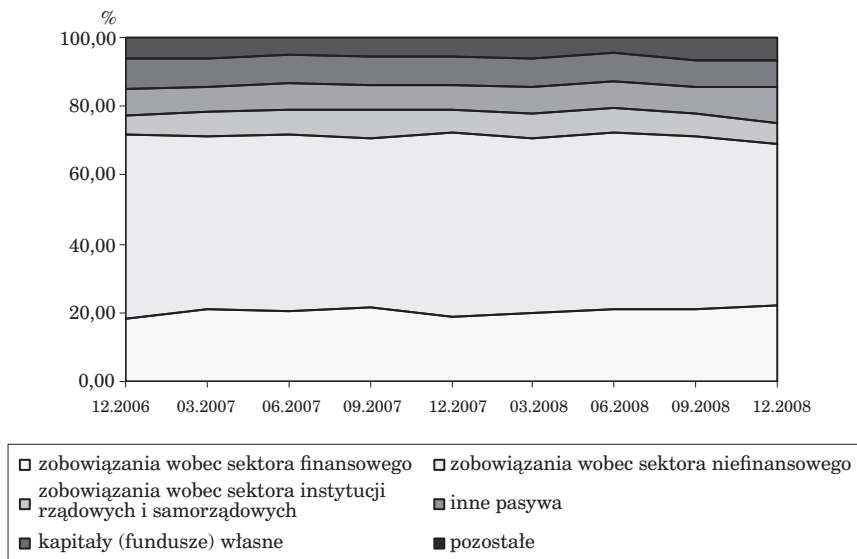
Wstępna analiza źródeł finansowania działalności banków detalicznych (por. wykres 4) oraz o mieszanym profilu działalności (por. wykres 5) nie wykazała znaczących różnic między tymi grupami. Udział poszczególnych grup pasywów w sumie bilansowej zarówno w bankach detalicznych, jak i mieszanych jest zbliżony do struktury pasywów w sektorze banków komercyjnych. W obydwu grupach największe znaczenie w finansowaniu działalności mają zobowiązania wobec sektora niefinansowego, a następnie zobowiązania wobec sektora finansowego oraz kapitały podstawowe i uzupełniające.

Wykres 4. Struktura pasywów banków detalicznych

Źródło: dane NBP (webis), opracowanie własne.

Wykres 5. Struktura pasywów banków mieszanych

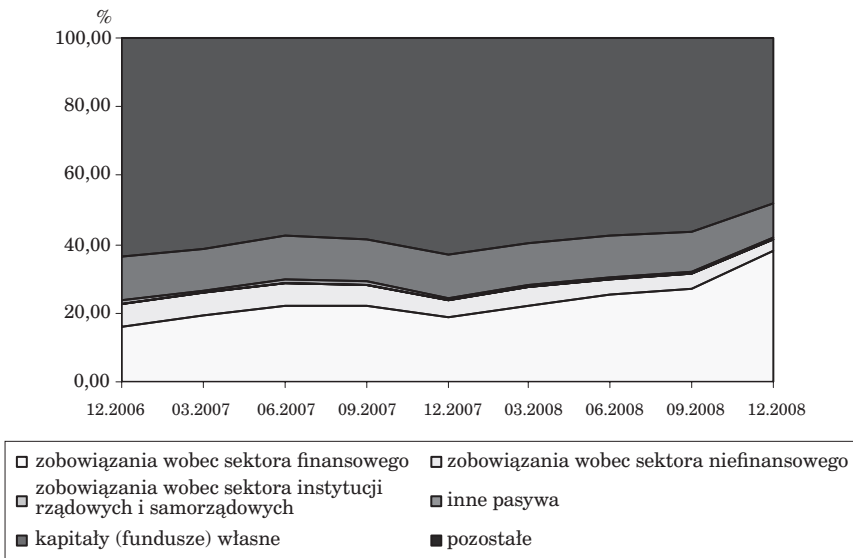

Źródło: dane NBP (webis), opracowanie własne.

1.2.2. Banki hipoteczne

Banki hipoteczne są to banki specjalistyczne, realizujące wyłącznie czynności dozwolone na mocy ustawy z 29 sierpnia 1997 roku o listach zastawnych i bankach hipotecznych. Podstawowa działalność banków hipotecznych sprowadza się do udzielania kredytów zabezpieczonych hipotecznie, a źródłem finansowania ich działalności są przede wszystkim środki pozyskiwane z emisji listów zastawnych. W polskim systemie bankowym, na 31 grudnia 2008 r. działalność operacyjną prowadziły 3 banki hipoteczne, a ich udział w sumie bilansowej sektora banków komercyjnych wynosił 0,76%. Dodatkowe źródło finansowania banków hipotecznych, obok zobowiązań z tytułu emisji listów zastawnych, stanowiły kredyty i pożyczki udzielone przez krajowe i zagraniczne banki, co może oznaczać finansowanie części działalności operacyjnej przez podmioty z tej samej grupy kapitałowej. Teza ta znajduje potwierdzenie w analizie sprawozdań skonsolidowanych spółek-matek działających w Polsce banków hipotecznych. Strukturę pasywów banków hipotecznych zaprezentowano na wykresie 6.

Wykres 6. Struktura pasywów banków hipotecznych

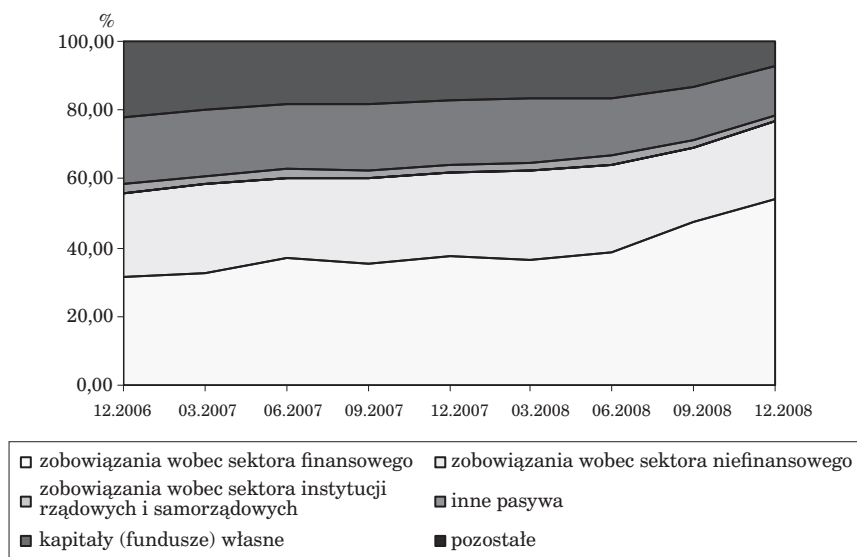

Źródło: dane NBP (webis), opracowanie własne.

1.2.3. Banki samochodowe

Banki samochodowe to wyodrębniona w ramach sektora banków komercyjnych grupa banków, których zakres prowadzonej działalności koncentruje się na udzielaniu kredytów przeznaczonych na nabycie samochodów bądź innych środków transportu, oferowanych przez koncerny samochodowe z tej samej co bank grupy kapitałowej⁶. W sektorze banków komercyjnych na 31 grudnia 2008 r. działało 6 banków samochodowych, a ich suma bilansowa stanowiła łącznie 0,66% sumy bilansowej sektora banków komercyjnych.

Wykres 7. Struktura pasywów banków samochodowych

Źródło: dane NBP (webis), opracowanie własne.

Struktura pasywów poszczególnych banków samochodowych (por. wykres 7) nie jest tak jednorodna jak prezentowanych wcześniej banków hipotecznych, jednakże cechą charakterystyczną dla tej grupy jest stosunkowo wysoki udział w pasywach zobowiązań wobec sektora finansowego (54,18% na 31 grudnia 2008 r.). Na uwagę zasługuje także wyższy niż w sektorze banków komercyjnych udział w sumie bilansowej środków z tytułu emisji własnych papierów wartościowych (6,02%).

⁶ Dwa z 6 banków samochodowych poza udzielaniem kredytów na nabycie środków transportu oferuje także takie usługi, jak prowadzenie rachunków osobistych, karty kredytowe czy lokaty.

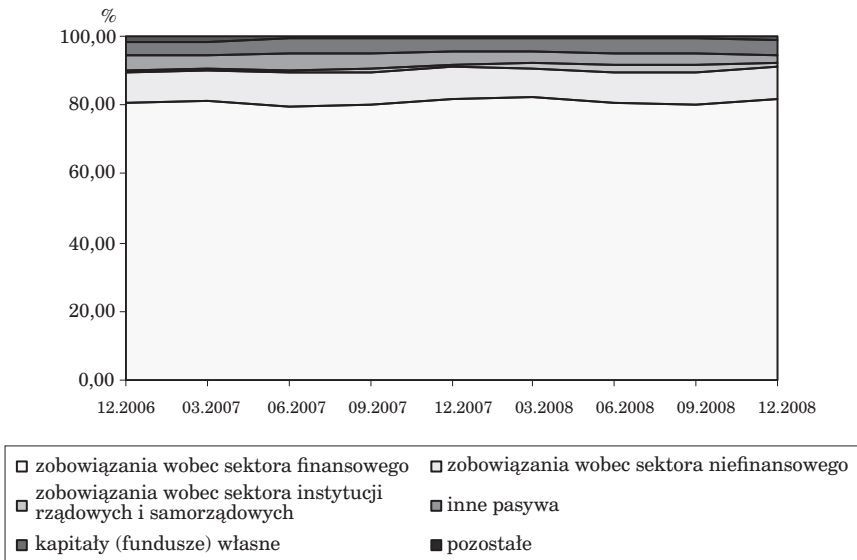

W zobowiązaniach od sektora finansowego dominują kredyty i pożyczki udzielone przez banki krajowe. W zobowiązaniach od sektora niefinansowego w przypadku 4 banków przeważają depozyty przedsiębiorstw i spółek prywatnych oraz spółdzielni, natomiast w 2 pozostałych bankach depozyty osób prywatnych.

1.2.4. Banki zrzeszające

W polskim systemie bankowym na 31 grudnia 2008 r. działały 3 banki zrzeszające, których suma bilansowa stanowiła łącznie 2,09% sumy bilansowej sektora banków komercyjnych. Podstawowym źródłem finansowania działalności banków zrzeszających (zob. wykres 8) są zobowiązania wobec monetarnych instytucji finansowych – rezydentów. Wynika to ze specyfiki działalności zrzeszeń, w których (na podstawie umów zrzeszeniowych) zrzeszone banki spółdzielcze lokują wolne środki pieniężne. W okresie objętym analizą udział zobowiązań wobec sektora finansowego w sumie bilansowej banków zrzeszających kształtował się na wysokim, stabilnym poziomie i wynosił 80,41% na koniec 2006 r. oraz 82,02% na koniec grudnia 2008 r. W zobowiązaniach tych (na 31 grudnia 2008 r.) 98,21% stanowiły zobowiązania wobec banków krajowych, a w tej grupie dominowały złotowe depozyty terminowe.

Wykres 8. Struktura pasywów banków zrzeszających

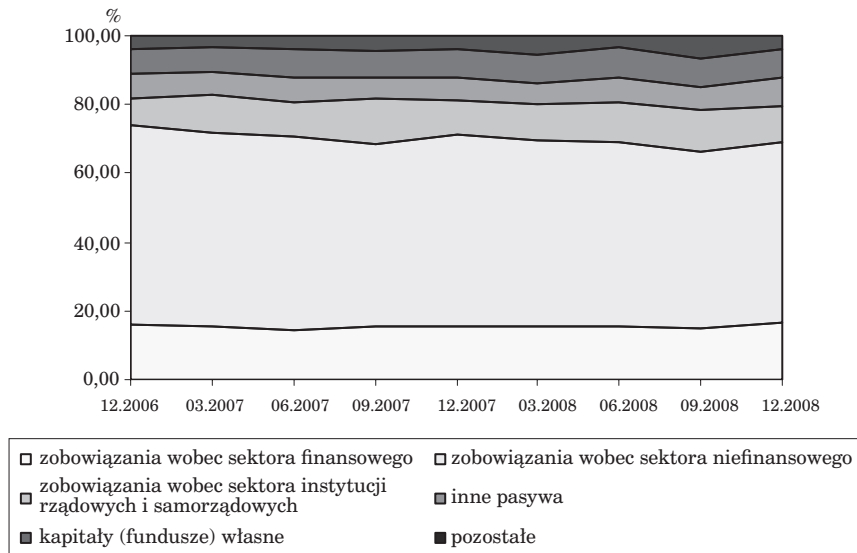
Źródło: dane NBP (webis), opracowanie własne.

1.2.5. Banki z krajowym i zagranicznym inwestorem dominującym

Sektor banków komercyjnych obejmował na 31 grudnia 2008 r. 52 banki komercyjne prowadzące działalność operacyjną, jednakże z analizy zostały wyłączone dwa nowe banki, tj. Alior Bank SA i Allianz Bank Polska SA⁷. Spośród pozostałych 50 banków, 10 (24,92 % sumy bilansowej sektora banków komercyjnych na 31 grudnia 2008 r.) miało krajowego inwestora dominującego lub rozproszony akcjonariat krajowy – jak w przypadku banków zrzeszających – natomiast pośrednim lub bezpośrednim inwestorem dominującym pozostałych 40 banków (75,08% sumy bilansowej sektora banków komercyjnych) były instytucje zagraniczne (głównie finansowe). Już wstępna analiza struktury pasywów w tych dwóch grupach banków (zaprezentowana na wykresach 9 i 10), wykazała istnienie różnic w źródłach finansowania działalności bankowej.

Na 31 grudnia 2008 r. banki z krajowym inwestorem dominującym miały większy udział w sumie bilansowej zobowiązań wobec instytucji rządowych i samorządowych, natomiast banki z udziałem kapitału zagranicznego charakteryzowały się wyższym udziałem zobowiązań wobec sektora finansowego.

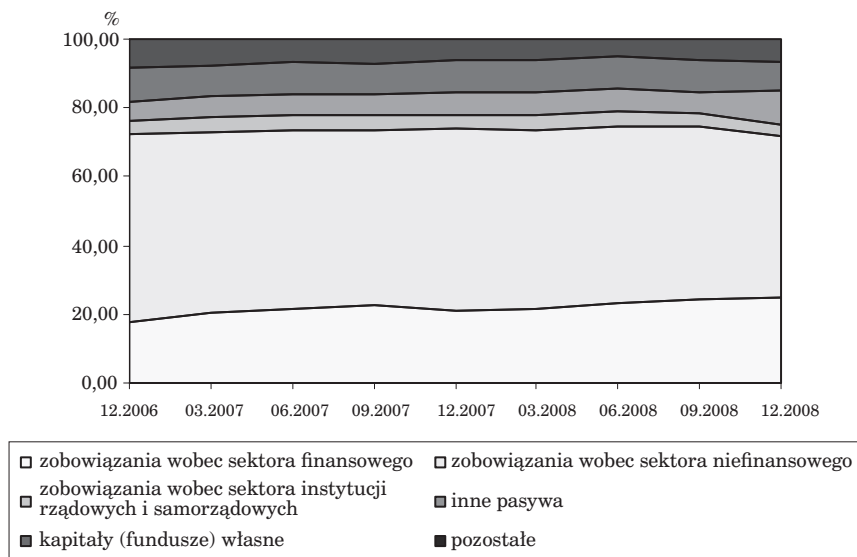
Wykres 9. Struktura pasywów banków z krajowym inwestorem dominującym

Źródło: dane NBP (webis), opracowanie własne.

⁷ Są to banki, które rozpoczęły działalność operacyjną w IV kwartale 2008 r. i włączenie ich do analizy spowodowałoby zaburzenie porównywalności danych.

Wykres 10. Struktura pasywów banków z zagranicznym inwestorem dominującym

Źródło: dane NBP (webis), opracowanie własne.

Z uwagi na fakt, że podział sektora banków komercyjnych na banki z krajowym i zagranicznym inwestorem dominującym gwarantuje objęcie analizą banków komercyjnych, prowadzących działalność operacyjną w całym analizowanym okresie, a jednocześnie każda z otrzymanych grup jest znacząca dla sektora ze względu na wysoki udział w jego sumie bilansowej, w pogłębionej analizie źródeł finansowania sektora banków komercyjnych będzie utrzymany podział na wyżej wymienione dwie grupy.

1.3. Zobowiązania – analiza pogłębiona

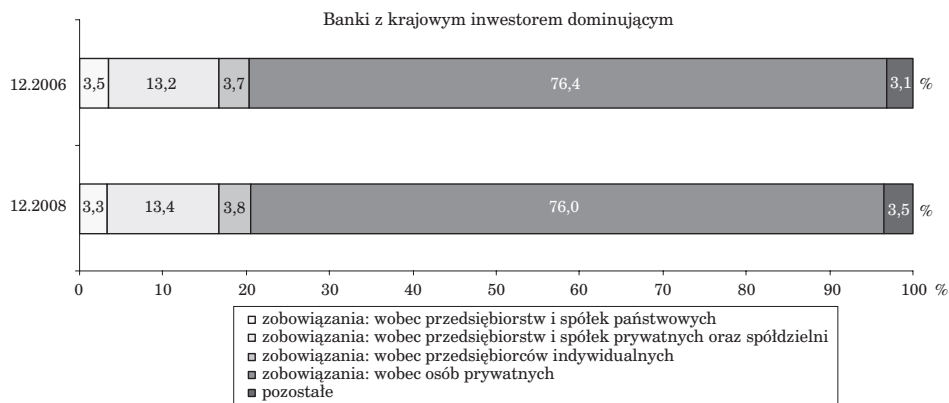
1.3.1. Banki z krajowym inwestorem dominującym

W bankach z krajowym inwestorem dominującym zobowiązania wobec sektora niefinansowego (por. wykres 11) są podstawowym źródłem finansowania działalności bankowej.

Od 31 grudnia 2006 r. do 31 grudnia 2008 r. udział zobowiązań od sektora niefinansowego w sumie bilansowej tej grupy banków uległ obniżeniu z 58,2% do

52,6%, jednak wewnętrzna struktura zobowiązań wobec sektora niefinansowego nie uległa w tym okresie znaczącym zmianom.

Wykres 11. Zobowiązania wobec sektora niefinansowego (w %)

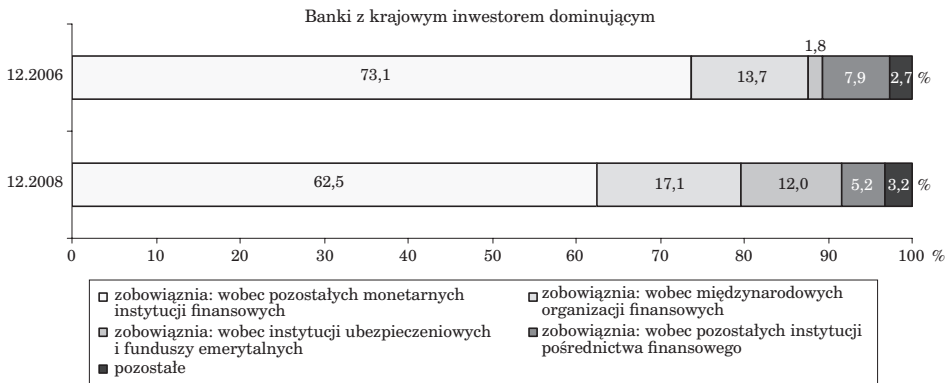
Źródło: dane NBP (webis), opracowanie własne.

Zarówno na początek, jak i na koniec analizowanego okresu największą pozycją w zobowiązaniach wobec sektora niefinansowego były zobowiązania wobec osób prywatnych, z podobnym udziałem depozytów bieżących i terminowych. W analizowanym okresie kwota depozytów bieżących i terminowych osób prywatnych wzrosła w bankach z krajowym inwestorem dominującym o 26,09%, przy czym 91,70% wzrostu dotyczyło 2 z 10 banków wchodzących w skład tej grupy.

Zobowiązania wobec sektora finansowego (zob. wykres 12) stanowią w bankach z krajowym inwestorem dominującym drugie, po zobowiązaniach wobec sektora niefinansowego, źródło finansowania działalności bankowej. Od 31 grudnia 2006 r. do 31 grudnia 2008 r. udział zobowiązań wobec sektora finansowego w sumie bilansowej tej grupy banków niewiele wzrósł z 16,1% do 16,6%. Znaczącej zmianie uległa natomiast wewnętrzna struktura zobowiązań wobec tego sektora.

Zarówno na początek, jak i na koniec analizowanego okresu największą pozycją zobowiązań wobec sektora finansowego były zobowiązania wobec monetarnych instytucji finansowych, stanowiące na koniec 2006 r. 73,1% oraz na 31 grudnia 2008 r. 62,5% tej grupy zobowiązań. W ujęciu kwotowym zobowiązania te wzrosły, a za spadek ich udziału w ogólnej kwocie zobowiązań od sektora finansowego odpowiadają znaczące wzrosty wolumenów w pozycjach zobowiązań wobec międzynarodowych organizacji finansowych oraz wobec instytucji ubezpieczeniowych

Wykres 12. Zobowiązania wobec sektora finansowego (w %)

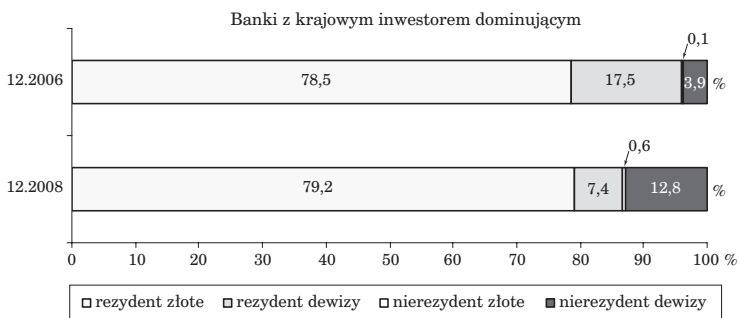

Źródło: dane NBP (webis), opracowanie własne.

i funduszy emerytalnych. W zobowiązaniach wobec monetarnych instytucji finansowych (zob. wykres 13) dominowały złotowe i walutowe zobowiązania wobec banków krajowych, a ich udział uległ obniżeniu w analizowanym okresie o 9,4 p.p. na rzecz zobowiązań (głównie walutowych) wobec banków zagranicznych.

Zobowiązania wobec międzynarodowych organizacji finansowych występowały w 3 bankach z krajowym inwestorem dominującym, a według stanu na 31 grudnia 2008 r. 73,4% łącznych zobowiązań sektora banków komercyjnych w tej kategorii dotyczyło jednego z tych banków.

Wykres 13. Zobowiązania wobec pozostałych monetarnych instytucji finansowych (w %)

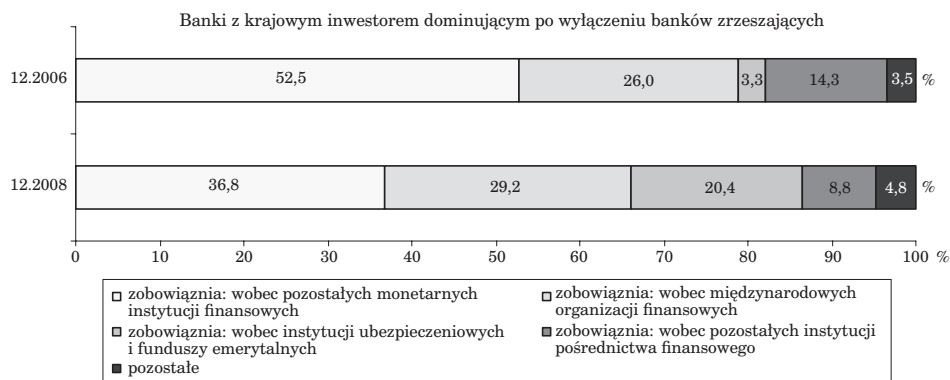

Źródło: dane NBP (webis), opracowanie własne.

Zobowiązania wobec instytucji ubezpieczeniowych i funduszy emerytalnych to w przeważającej części depozyty bieżące i terminowe tych instytucji. Ich wzrost o 224,80% (w całym sektorze banków komercyjnych) w okresie objętym analizą widoczny był zarówno w grupie banków z krajowym, jak i zagranicznym inwestorem dominującym, a stopień tego wzrostu w obydwu grupach banków był zbliżony do udziału tych grup w sumie bilansowej sektora banków komercyjnych. Za wzrost tej pozycji może odpowiadać widoczny w okresie objętym analizą trend spadkowy na rynkach kapitałowych i wycofanie części środków przez instytucje ubezpieczeniowe i fundusze emerytalne z inwestycji w akcje, na rzecz obarczonych mniejszym ryzykiem inwestycji na rynku pieniężnym.

Na wysoki udział zobowiązań wobec monetarnych instytucji finansowych w grupie banków z dominującym inwestorem krajowym wpływa nietypowa struktura pasywów banków zrzeszających⁸. Banki te stanowią co prawda jedynie 8,37% grupy banków z inwestorem krajowym (wg wielkości sumy bilansowej na 31 grudnia 2008 r.), jednak po wyłączeniu ich z analizy zobowiązań wobec sektora finansowego wewnętrzna struktura tej grupy zobowiązań ulega znaczącej zmianie (por. wykres 14).

Wykres 14. Zobowiązania wobec sektora finansowego (w %)

Źródło: dane NBP (webis), opracowanie własne.

Po wyłączeniu banków zrzeszających, zobowiązania wobec pozostałych monetarnych instytucji finansowych nadal stanowią największą kategorię zobowiązań

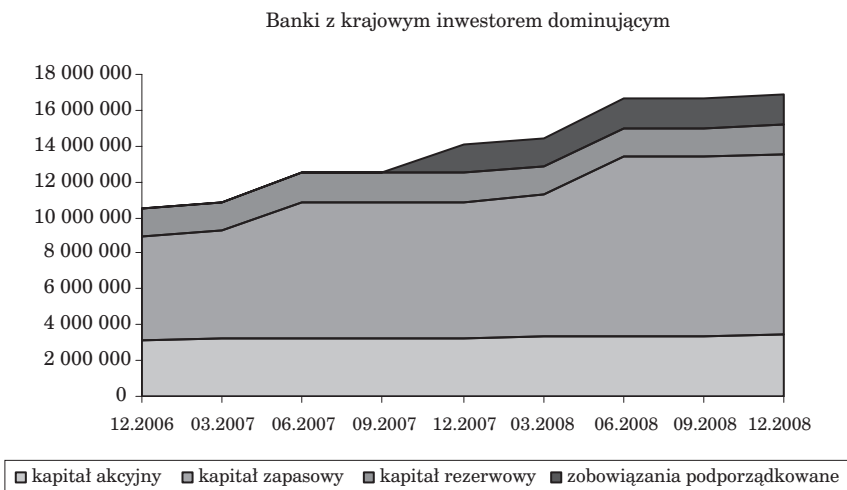
⁸ Zrzeszone banki spółdzielcze lokują w bankach zrzeszających wolne środki finansowe, przez co banki zrzeszające charakteryzują się wysokim udziałem zobowiązań wobec pozostałych monetarnych instytucji finansowych.

wobec sektora finansowego w bankach z inwestorem krajowym, jednak ich udział w zobowiązaniach od sektora finansowego jest niższy o 20,9 p.p. 31 grudnia 2006 r. i o 25,7 p.p. na koniec 2008 r. niż w analizowanej łącznie grupie 10 banków z inwestorem krajowym. W relacji do sumy bilansowej, zobowiązania wobec pozostałych monetarnych instytucji finansowych w grupie 10 banków z inwestorem krajowym wynosiły 11,83% na koniec 2006 r. i 10,37% na 31 grudnia 2008 r., podczas gdy po wyłączeniu banków zrzeszających relacja ta ukształtowała się na poziomie odpowiednio: 4,94% i 3,91%. Wyłączenie banków zrzeszających z analizy zobowiązań wobec sektora finansowego dowodzi, że pozostałe banki z krajowym inwestorem dominującym nie są istotnie uzależnione od finansowania na rynku międzybankowym, a stopień tego finansowania w relacji do sumy bilansowej obniżył się w ciągu ostatnich dwóch lat.

Wzrost kapitałów własnych podstawowych i uzupełniających w grupie banków z krajowym inwestorem dominującym w okresie od 31 grudnia 2006 r. do 31 grudnia 2008 r. wyprzedzał tempo wzrostu sumy bilansowej. Na początku analizowanego okresu udział kapitałów podstawowych i uzupełniających w sumie bilansowej wynosił 7,22%, podczas gdy na 31 grudnia 2008 r. ukształtował się na poziomie 8,31% (zob. wykres 15).

W bankach z krajowym inwestorem dominującym w analizowanym okresie wzrosły wszystkie prezentowane pozycje kapitałów. Kapitał akcyjny o 11,44%, kapitał zapasowy o 72,08%, kapitał rezerwowy o 4,29%. W jednym z banków poja-

Wykres 15. Wybrane pozycje kapitałów własnych (w tys. zł)

Źródło: dane NBP (webis), opracowanie własne.

wiła się też niewystępująca na początku analizowanego okresu kwota zobowiązań podporządkowanych zaliczanych do funduszy własnych. Największy przyrost kapitału zapasowego i rezerwowego nastąpił w I półroczu 2007 r. i I półroczu 2008 r. (tj. w okresie, w którym w większości banków dokonywany jest podział nadwyżki bilansowej za rok ubiegły) i wyniósł odpowiednio: 23,91% i 26,77%. W bankach z krajowym inwestorem dominującym kwota przyrostu kapitału zapasowego i rezerwowego w I półroczu 2007 r. stanowiła średnio 71,05% zysku za rok poprzedni, natomiast w I półroczu 2008 r. – 67,61% zysku za 2007 r.

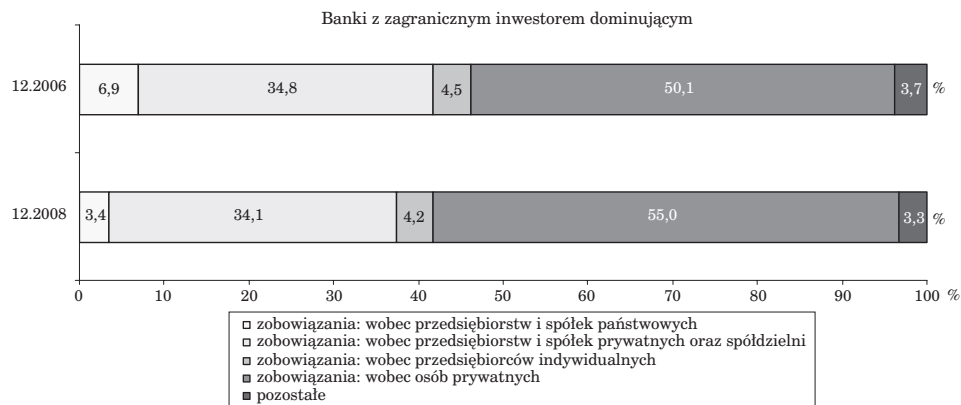
1.3.2. Banki z zagranicznym inwestorem dominującym

W bankach z zagranicznym inwestorem dominującym zobowiązania wobec sektora niefinansowego (por. wykres 16), podobnie jak w bankach z inwestorem krajowym, są podstawowym źródłem finansowania działalności bankowej.

Od 31 grudnia 2006 r. do 31 grudnia 2008 r. udział zobowiązań od sektora niefinansowego w sumie bilansowej tej grupy banków uległ obniżeniu z 54,8% do 47,13%, a wewnętrzna struktura zobowiązań wobec sektora niefinansowego uległa w tym okresie zmianom w stopniu większym niż dotyczyło to banków z krajowym inwestorem dominującym.

W analizowanym okresie największy wzrost udziału w sumie bilansowej dotyczył zobowiązań wobec osób prywatnych, które na 31 grudnia 2008 r. stanowiły 55,0% zobowiązań wobec sektora niefinansowego, podczas gdy na początek okresu objętego analizą udział ten wynosił 50,1%. Zmiana relacji była następstwem napły

Wykres 16. Zobowiązania wobec sektora niefinansowego (w %)

Źródło: dane NBP (webis), opracowanie własne.

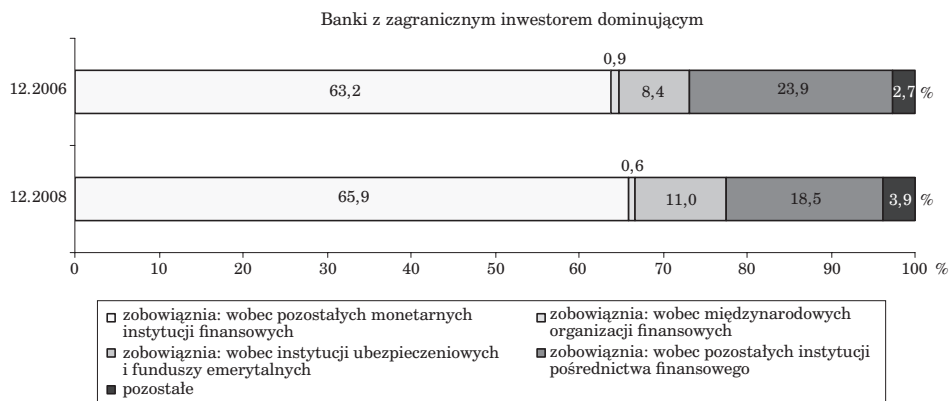
wu depozytów osób prywatnych, których kwota w analizowanych 2 latach wzrosła w bankach z zagranicznym inwestorem dominującym o 45,09% (w całym sektorze banków komercyjnych o 38,12%).

Może to oznaczać wzrost zainteresowania bezpieczniejszymi formami inwestowania środków pieniężnych w sytuacji niekorzystnej koniunktury na rynkach kapitałowych, pociągającej za sobą m.in. obniżenie rentowności inwestycji w jednostki uczestnictwa funduszy inwestycyjnych.

Zobowiązania wobec sektora finansowego (por. wykres 17) stanowią w bankach z kapitałem zagranicznym drugie, po zobowiązaniach od sektora niefinansowego, źródło finansowania działalności bankowej.

Od 31 grudnia 2006 r. do 31 grudnia 2008 r. udział zobowiązań od sektora finansowego w sumie bilansowej tej grupy banków wzrósł z 17,7% do 24,8%. Zmianie uległa także struktura zobowiązań wobec sektora finansowego.

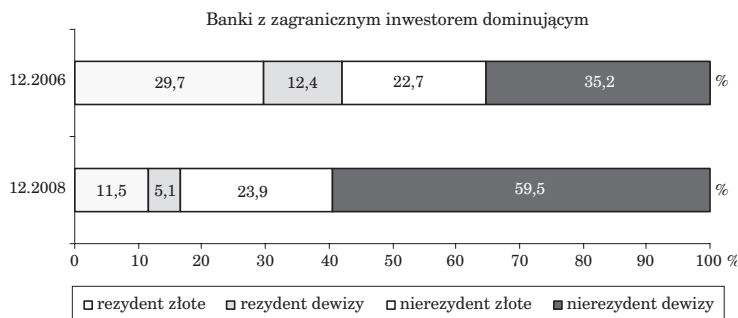
Wykres 17. Zobowiązania wobec sektora finansowego (w %)

Źródło: dane NBP (webis), opracowanie własne.

Zarówno na początek, jak i na koniec analizowanego okresu największą pozycją w zobowiązaniach wobec sektora finansowego były zobowiązania wobec monetarnych instytucji finansowych, stanowiące 63,2% na koniec 2006 r. oraz 65,9% na 31 grudnia 2008 r. W ujęciu kwotowym zobowiązania te wzrosły ponad dwukrotnie, a ich struktura uległa znaczącej zmianie.

Na 31 grudnia 2006 r. zobowiązania złotowe i walutowe wobec banków zagranicznych stanowiły 57,9% zobowiązań wobec pozostałych monetarnych instytucji finansowych, natomiast na koniec grudnia 2008 r. ich udział wzrósł do 83,4% (por. wykres 18). Analiza skonsolidowanych sprawozdań finansowych banków notowanych

Wykres 18. Zobowiązania wobec pozostałych monetarnych instytucji finansowych (w %)

Źródło: dane NBP (webis), opracowanie własne.

na GPW w Warszawie za 2007 r. i I-III kwartał 2008 r. potwierdziła m.in. wzrost zobowiązań wobec spółek-matek oraz innych podmiotów z tej samej co bank grupy kapitałowej. Transakcje te miały charakter pożyczek lub linii kredytowych z określoną maksymalną kwotą zobowiązania, jakie bank może zaciągnąć.

W relacji do sumy bilansowej zobowiązania wobec pozostałych monetarnych instytucji finansowych w grupie 40 banków z dominującym inwestorem zagranicznym wynosiły 11,28% na koniec 2006 r. i 16,37% na 31 grudnia 2008 r.

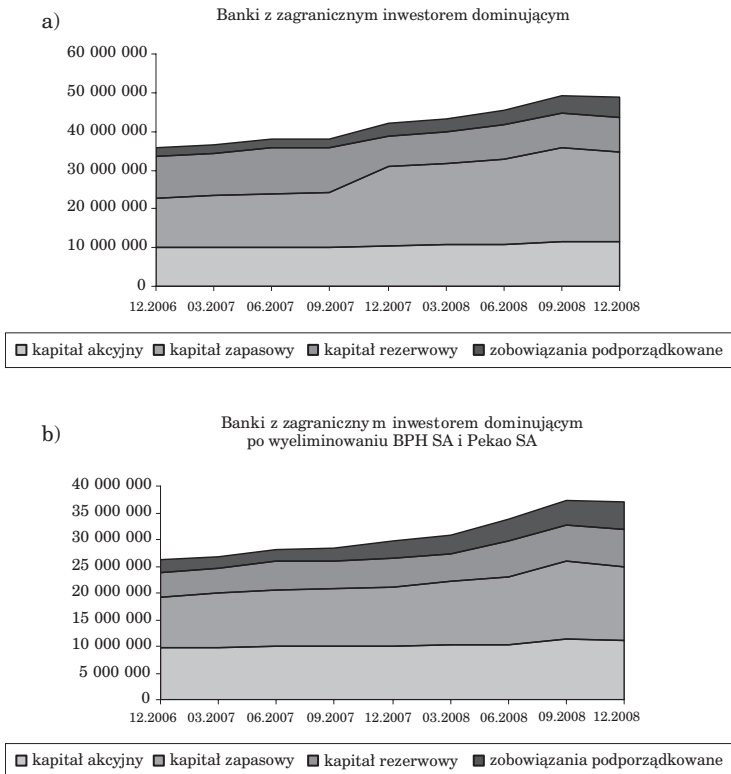
Zobowiązania wobec instytucji ubezpieczeniowych i funduszy emerytalnych wzrosły, podobnie jak w bankach z krajowym inwestorem dominującym, a ich udział w strukturze zobowiązań wobec sektora finansowego uległ zwiększeniu z 8,4% na 31 grudnia 2006 r. do 11,0% na koniec grudnia 2008 r.

Wzrost kapitałów własnych podstawowych i uzupełniających w grupie banków z zagranicznym inwestorem dominującym od 31 grudnia 2006 r. do 31 grudnia 2008 r. był niższy niż tempo wzrostu sumy bilansowej. Na początek analizowanego okresu udział kapitałów podstawowych i uzupełniających w sumie bilansowej wynosił 9,72%, podczas gdy na 31 grudnia 2008 r. ukształtował się na poziomie 7,97%.

W bankach z zagranicznym inwestorem dominującym analiza zmian w poziomie wybranych pozycji kapitałów własnych jest utrudniona z powodu jednorazowej transakcji w IV kwartale 2007 r., kiedy jeden z największych banków komercyjnych (Pekao SA) dokonał przejęcia wydzielonej części przedsiębiorstwa bankowego innego dużego banku (BPH SA). Działania te doprowadziły do znaczącego wzrostu kwoty kapitału zapasowego oraz zmniejszenia kwoty kapitału rezerwowego w rozpatrywanej łącznie grupie banków z udziałem kapitału zagranicznego (zob. wykres 19a). W celu wyeliminowania wpływu tych zdarzeń na dynamikę podstawowych pozycji

kapitałów w grupie banków z zagranicznym inwestorem dominującym, na wykresie 19b przedstawiono pozostałe 38 banków z tej grupy (po wyłączeniu dwóch wymienionych banków).

Wykres 19. Wybrane pozycje kapitałów własnych (w tys. zł)

Źródło: dane NBP (webis), opracowanie własne.

W pozostałych bankach z zagranicznym inwestorem dominującym podstawowe pozycje kapitałów rosły w całym analizowanym okresie, ale tempo wzrostu poszczególnych pozycji znacząco się różniło od przyrostów w bankach z inwestorem krajowym. W większym stopniu niż w bankach krajowych wzrósł kapitał akcyjny (o 13,60%) i kapitały rezerwowe (o 52,03%), natomiast słabsze było tempo wzrostu kapitału zapasowego (45,11%). Przyrost kapitału zapasowego i rezerwowego łącznie w I półroczu 2007 r. i I półroczu 2008 r. wyniósł odpowiednio: 12,76% i 18,84%, natomiast kwota przyrostu kapitału zapasowego i rezerwowego w I półroczu 2007 r.

stanowiła średnio 36,22% zysku za rok poprzedni, a w I półroczu 2008 r. 51,56% zysku za 2007 r.⁹

Kwota zobowiązań podporządkowanych zaliczanych do funduszy własnych wzrosła od 31 grudnia 2006 r. do 30 września 2008 r. o 113,45%, a liczba banków korzystających z tego typu pożyczek z 12 do 20.

1.3.3. Główne źródła finansowania – podsumowanie

Z analizy podstawowych źródeł finansowania wynika, że głównym źródłem finansowania banków komercyjnych działających w Polsce są środki pochodzące od sektora niefinansowego. Wyjątkami są grupy banków samochodowych oraz zrzeszających, w których strukturze pasywów główną pozycją są zobowiązania wobec sektora finansowego. Mają one także istotny udział w pasywach banków hipotecznych, które finansują się przede wszystkim z pomocą listów zastawnych. Przeciętnie, banki z zagranicznym inwestorem dominującym są bardziej uzależnione od środków pochodzących od sektora finansowego niż banki z inwestorem krajowym.

2. Zmiany w strukturze źródeł finansowania banków komercyjnych działających w Polsce – w kontekście niepokojów na rynkach finansowych

2.1. Zobowiązania wobec sektora niefinansowego – sytuacja na rynku depozytów

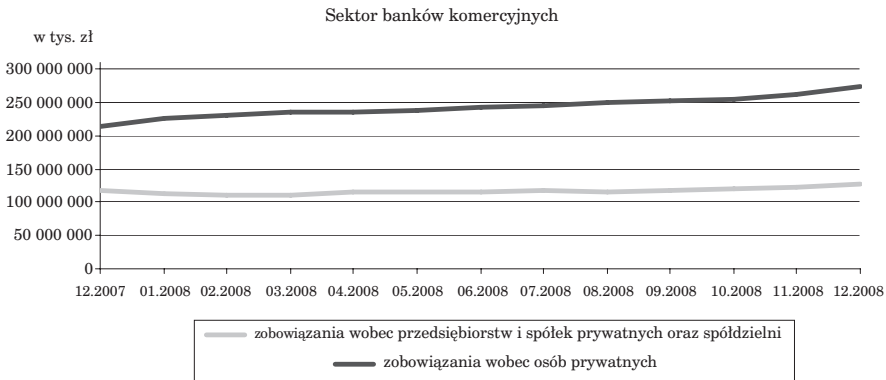
Zobowiązania wobec sektora niefinansowego stanowią podstawowe źródło finansowania działalności banków komercyjnych, a w zobowiązaniach tych największe znaczenie mają zobowiązania wobec osób prywatnych oraz wobec przedsiębiorstw prywatnych, spółek i spółdzielni (łącznie 89,14% na 31 grudnia 2008 r.) (por. wykres 20). W zobowiązaniach wobec osób prywatnych, przedsiębiorstw prywatnych, spółek i spółdzielni dominują depozyty bieżące oraz depozyty terminowe i zablokowane stanowiące odpowiednio: 43,17% i 54,68% według stanu na koniec grudnia 2008 r.

Od końca 2007 r. do 31 grudnia 2008 r. kwota zobowiązań wobec przedsiębiorstw prywatnych, spółek i spółdzielni wzrosła o 8,75%, natomiast zobowiązań wobec osób prywatnych o 28,48%.

---

⁹ Uwzględniono tylko banki, które w latach 2006 i 2007 wygenerowały dodatnie wyniki finansowe.

Wykres 20. Wybrane zobowiązania wobec sektora niefinansowego

Źródło: dane NBP (webis), opracowanie własne.

Systematyczny wzrost depozytów osób prywatnych wynikał z kilku czynników. Jednym z nich było podwyższanie stóp procentowych przez Radę Polityki Pieniężnej, trwające od kwietnia 2007 r. do czerwca 2008 r.¹⁰ Kolejnym był trend spadkowy na Warszawskiej Giełdzie Papierów Wartościowych, powodujący odpływ środków z inwestycji obciążonych wysokim ryzykiem na rzecz inwestycji na rynkach pieniężnych.

Od stycznia 2008 r. do końca października 2008 r. był obserwowany silny odpływ środków z funduszy inwestycyjnych, a saldo sprzedaży i umorzeń¹¹ za okres od stycznia do grudnia 2008 r. wyniosło –29,8 mld zł¹² (por. wykres 21).

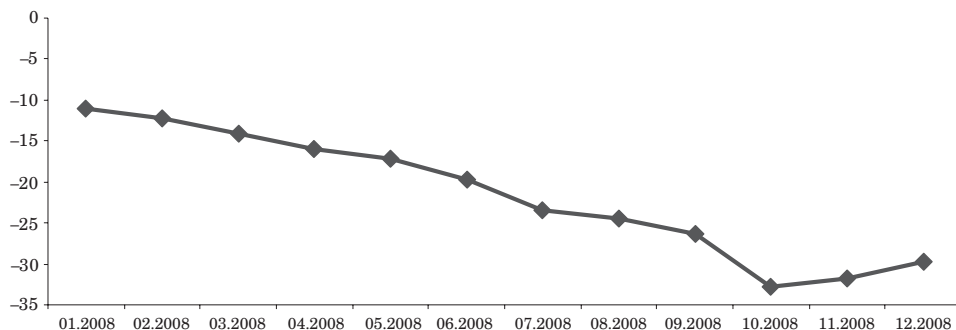
Taka sytuacja spowodowała ulokowanie środków pieniężnych wycofywanych z funduszy inwestycyjnych, m.in. w lokatach lub w innych niż jednostki TFI instrumentach finansowych.

Z badań przeprowadzonych na zlecenie BFG przez Pentor RI w lipcu 2008 r. wynika, że czynnikami najważniejszymi dla klientów indywidualnych dokonujących wyboru banku są: pewność otrzymania z powrotem swoich pieniędzy („zdecydowanie

¹⁰ W listopadzie 2008 r. Rada Polityki Pieniężnej dokonała pierwszej od 33 miesięcy obniżki referencyjnej stopy procentowej (o 25 p.b.).

¹¹ Jako sprzedaż traktowana jest sprzedaż jednostek przez TFI, czyli nabycie przez klienta.

¹² Listopad był pierwszym miesiącem 2008 r., w którym saldo sprzedaży i umorzeń było dodatnie jednak sytuacja ta nie świadczy o przełamaniu negatywnego trendu obserwowanego w ostatnich miesiącach, ponieważ wpływ na wykazanie dodatniego salda miała jednorazowa transakcja związana z pozyskaniem przez jedno z TFI kwoty 2 mld zł od spółki z własnej grupy kapitałowej (cyt. za *Analizy Online*).

Wykres 21. Saldo sprzedaży i umorzeń krajowych funduszy inwestycyjnych w 2008 r. (narastająco w mld zł)

Źródło: dane Analizy Online, opracowanie własne.

tak” i „raczej tak” odpowiedziało 95% respondentów)¹³, możliwość wycofania pieniędzy bez straty oprocentowania (91%)¹⁴, wysokość oprocentowania lokat i oszczędności (84%) oraz korzystna lokalizacja placówek i bankomatów (odpowiednio: 82% i 78%). W ciągu ostatnich kilku miesięcy dla wielu klientów zwiększyło się znaczenie powyższych przesłanek, co mogło bezpośrednio przyczynić się do wzrostu kwoty depozytów osób fizycznych w sektorze bankowym.

Czynnikiem uspokajającym opinię publiczną i zwiększającym zaufanie do banków oraz poczucie bezpieczeństwa w sektorze bankowym była zapowiedź podniesienia gwarancji Bankowego Funduszu Gwarancyjnego, a następnie zmiana ustawy o BFG wprowadzająca 100% gwarancje Funduszu w wysokości stanowiącej równowartość 50 tys. euro.

Argumentem zwiększającym zainteresowanie depozytami bankowymi był także wzrost rentowności lokat. Przyczyną podniesienia przez banki oprocentowania lokat był wzrost stóp procentowych w Polsce oraz utrata wzajemnego zaufania pomiędzy bankami (w związku z wydarzeniami na światowych rynkach finansowych). Problemy z uzyskaniem finansowania na rynku międzybankowym spowodowały, że niektóre banki zdecydowały się oferować lokaty dla osób fizycznych, oprocentowane nawet powyżej stawek WIBOR. Ze względu na konstrukcję umów,

¹³ Należy przez to rozumieć wybór banku, który wydaje się klientowi wiarygodny i nie narażony na upadłość, jak też wybór inwestycji zapewniającej ochronę kapitału, czego nie gwarantują klientom np. niektóre rodzaje jednostek TFI.

¹⁴ Zerwanie lokaty przed terminem powoduje zazwyczaj utratę znaczącej części oprocentowania, jednakże część banków oferuje lokaty progresywne, gdzie w przypadku przedterminowego zerwania lokaty klient otrzymuje odsetki naliczone do dnia wypłaty, w wysokości określonej w umowie.

przewidującą często oprocentowanie progresywne lub zawieranie lokat na zmienną stopę procentową, trudno określić, czy w efekcie koszt pozyskania depozytów dla części banków okaże się wyższy od kosztu kredytu otrzymanego na rynku międzybankowym.

Nie bez znaczenia dla zwiększenia zainteresowania lokatami bankowymi był także wzrost dostępności usług bankowych m.in. poprzez dynamiczny przyrost liczby nowych placówek. Od 31 grudnia 2007 r. do 31 grudnia 2008 r. banki komercyjne uruchomiły 981 oddziałów, filii, ekspozytur i innych punktów prowadzących obsługę klientów, a ich liczba na koniec 2008 r. wyniosła ponad 10,2 tys. Na wzrost dostępności usług bankowych mają wpływ także alternatywne kanały dystrybucji, jak bankowość elektroniczna czy zwiększająca się dostępność i funkcjonalność bankomatów. Według danych pochodzących z raportu „Financial Services Provision and Prevention of Financial Exclusion”, przygotowanego w marcu 2008 r. przez Komisję Europejską (na podstawie badań wykonanych w latach 2007–2008), odsetek osób niekorzystających w Polsce z usług bankowych wynosił 53% w porównaniu ze średnią na poziomie ok. 10% dla krajów tzw. starej 15-tki Unii Europejskiej. Stosunkowo niski stopień korzystania przez Polaków z usług bankowych powoduje, że banki cały czas dostrzegają grupę potencjalnych klientów, do których kierują prowadzone na szeroką skalę akcje promocyjne.

Powyższe czynniki, a także utrzymująca się zmienność na polskim rynku kapitałowym, mogą wpłynąć na stabilność lokat jako źródła finansowania działalności bankowej. Jednakże ze względu na stopniowe obniżanie stóp procentowych, dynamika tej pozycji może okazać się niższa niż w ostatnim okresie. Należy mieć także na uwadze fakt, że ryzyko wycofania środków ulokowanych w bankach przez indywidualnych klientów może zdecydowanie wzrosnąć w sytuacji pogłębiania się niepokoju na rynkach finansowych.

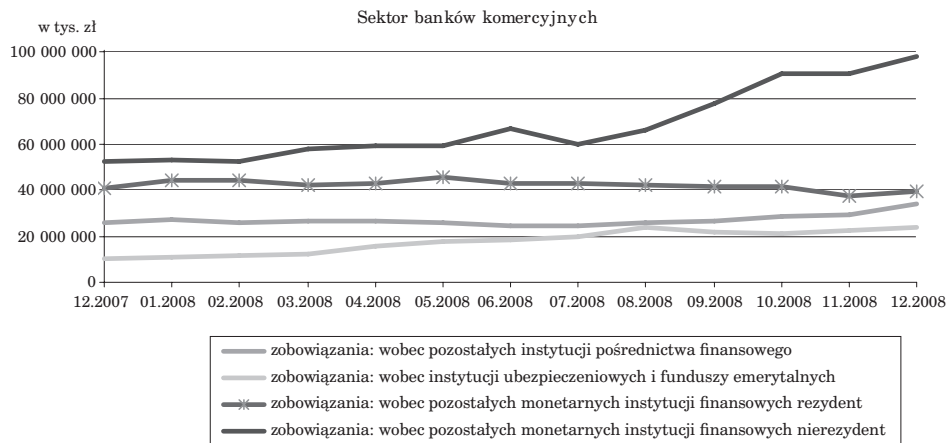
2.2. Zobowiązania wobec sektora finansowego

Zobowiązania wobec sektora finansowego stanowią drugie pod względem istotności źródło finansowania działalności banków komercyjnych, a w zobowiązaniach tych największe znaczenie mają zobowiązania wobec pozostałych monetarnych instytucji finansowych (banków krajowych i zagranicznych), zobowiązania wobec pozostałych instytucji pośrednictwa finansowego oraz zobowiązania wobec instytucji ubezpieczeniowych i funduszy emerytalnych (por. wykres 22).

Od końca 2007 r. do 31 grudnia 2008 r. wzrosły wszystkie wymienione kategorie zobowiązań, przy czym kwota zobowiązań wobec pozostałych instytucji pośrednictwa finansowego wzrosła o 32,69%, zobowiązań wobec instytucji ubezpieczeniowych i funduszy emerytalnych o 134,52%, natomiast zobowiązań wobec pozostałych monetarnych instytucji finansowych o 48,36% (w tej pozycji wzrost dotyczył wyłącznie

zobowiązań wobec nierezydentów – o 87,94%, bowiem zobowiązania wobec banków krajowych w stosunku rocznym uległy obniżeniu o 2,44%).

Wykres 22. Wybrane zobowiązania wobec sektora finansowego

Źródło: dane NBP (webis), opracowanie własne.

2.2.1. Zobowiązania wobec pozostałych monetarnych instytucji finansowych – krajowy rynek międzybankowy

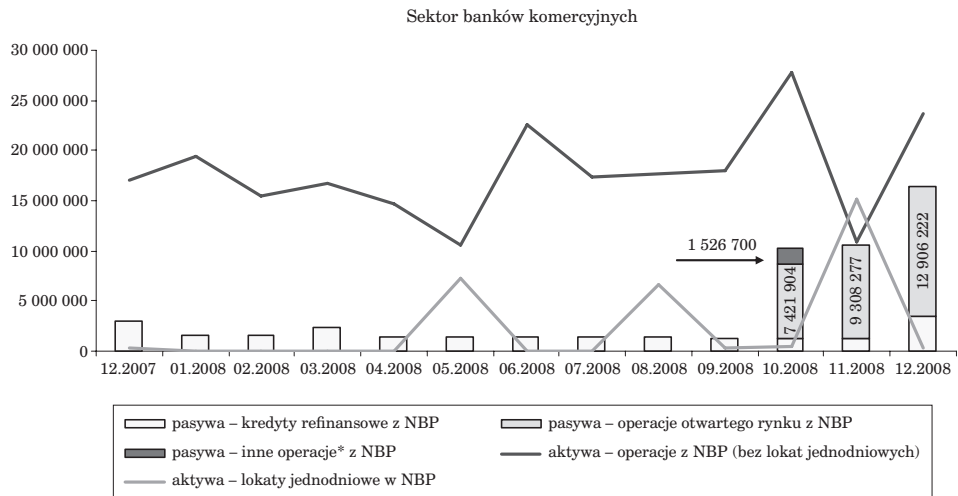
Zarówno dla banków z krajowym, jak i zagranicznym inwestorem dominującym, skala finansowania działalności z polskiego rynku międzybankowego uległa zmniejszeniu w horyzoncie dwuletnim¹⁵, a tempo jej spadku było wyższe w bankach z inwestorem zagranicznym, gdzie dodatkowo w ostatnich miesiącach było zauważalne przyspieszenie trendu spadkowego. Sytuacja ta była wyrazem spadku wzajemnego zaufania pomiędzy bankami, co potwierdza także fakt, że część banków posiadających środki płynne, ze względu na ryzyko kredytowe, nie udostępniała swoich nadwyżek finansowych podmiotom, które ich potrzebowały. Zamiast tego lokowały je w bonach pieniężnych NBP, a w ostateczności także na oprocentowanych poniżej stopy referencyjnej rachunkach w Narodowym Banku Polskim.

¹⁵ Zmiany udziału zobowiązań wobec krajowych i zagranicznych monetarnych instytucji finansowych w sumie bilansowej banków z dominującym udziałem kapitału krajowego oraz zagranicznego zostały zaprezentowane odpowiednio w punktach 1.3.1 i 1.3.2 niniejszego opracowania.

Zmniejszenie możliwości finansowania działalności na krajowym rynku międzybankowym było rekompensowane zarówno poprzez interwencje systemowe, jak i znaczący wzrost skali zobowiązań wobec zagranicznego sektora finansowego.

Wykres 23. Operacje z NBP (w tys. zł)

* Kategoria „inne operacje” wykazana na 31 października 2008 r. to prawdopodobnie także wpływy z operacji repo, błędnie zaraportowane przez jeden z banków.

Źródło: dane NBP (webis), opracowanie własne.

Jak wynika z wykresu 23, realizacja przez NBP „pakietu zaufania” skutkowa-ła zwiększeniem zobowiązań polskiego sektora bankowego wobec banku centralnego. W ramach operacji otwartego rynku NBP pożyczył bankom komercyjnym ok. 12,9 mld zł (stan na 31 grudnia 2008 r.). Pomoc NBP wsparła banki poszukujące finansowania, jednakże nie skłoniła nadpłynnych instytucji do zwiększenia ilości udzielanych kredytów. Na koniec grudnia 2008 r. kwota środków pieniężnych ulokowanych przez banki komercyjne w banku centralnym wyniosła 23,75 mld zł.

Spadek zaufania, widoczny na polskim rynku międzybankowym, zmniejszył dostępność środków pochodzących z tego źródła finansowania, ale nie wywołał radykalnego obniżenia się ich udziału w sumie bilansowej banków z krajowym i zagranicznym inwestorem dominującym. W tej sytuacji można sądzić, że nawet w przypadku dalszego pogarszania się warunków na rynku międzybankowym spadek poziomu zobowiązań banków wobec pozostałych monetarnych instytucji finan-

sowych – rezydentów nie będzie miał charakteru skokowego, szczególnie w obliczu działań NBP, mających na celu wspomaganie akcji kredytowej.

2.2.2. Zobowiązania wobec pozostałych monetarnych instytucji finansowych – transakcje na zagranicznych rynkach międzybankowych

Finansowanie działalności środkami pożyczonymi od zagranicznych instytucji finansowych w ciągu ostatnich 2 lat w większym stopniu dotyczyło banków z zagranicznym inwestorem dominującym niż banków z inwestorem krajowym¹⁶. Działo się tak prawdopodobnie z uwagi na fakt, że środki pochodzące od spółek-matek lub innych podmiotów z własnej grupy kapitałowej były dla tych banków tańsze (stopy procentowe w Polsce były znacząco wyższe niż w Stanach Zjednoczonych czy strefie euro) i – szczególnie w ostatnim okresie – bardziej dostępne niż ewentualne kredyty z polskiego rynku międzybankowego (działające w Polsce banki silnie powiązane z zagranicznymi instytucjami finansowymi były postrzegane przez kontrahentów jako banki o wyższym poziomie ryzyka kredytowego niż banki w mniejszym stopniu zależne od podmiotów zagranicznych).

W celu zbadania, czy wycofanie się instytucji zagranicznych z finansowania działalności polskiego sektora bankowego może być zagrożeniem dla banków działających w Polsce, przeanalizowano poziom posiadanych przez banki środków płynnych¹⁷, które mogłyby stanowić zabezpieczenie przed utratą płynności finansowej (zob. wykres 24).

Jak wynika z wykresu 24, w przypadku banków z krajowym inwestorem dominującym, zagregowany poziom zobowiązań wobec zagranicznych pozostałych monetarnych instytucji finansowych kształtuje się na stabilnym poziomie i jest znacząco niższy od poziomu środków płynnych.

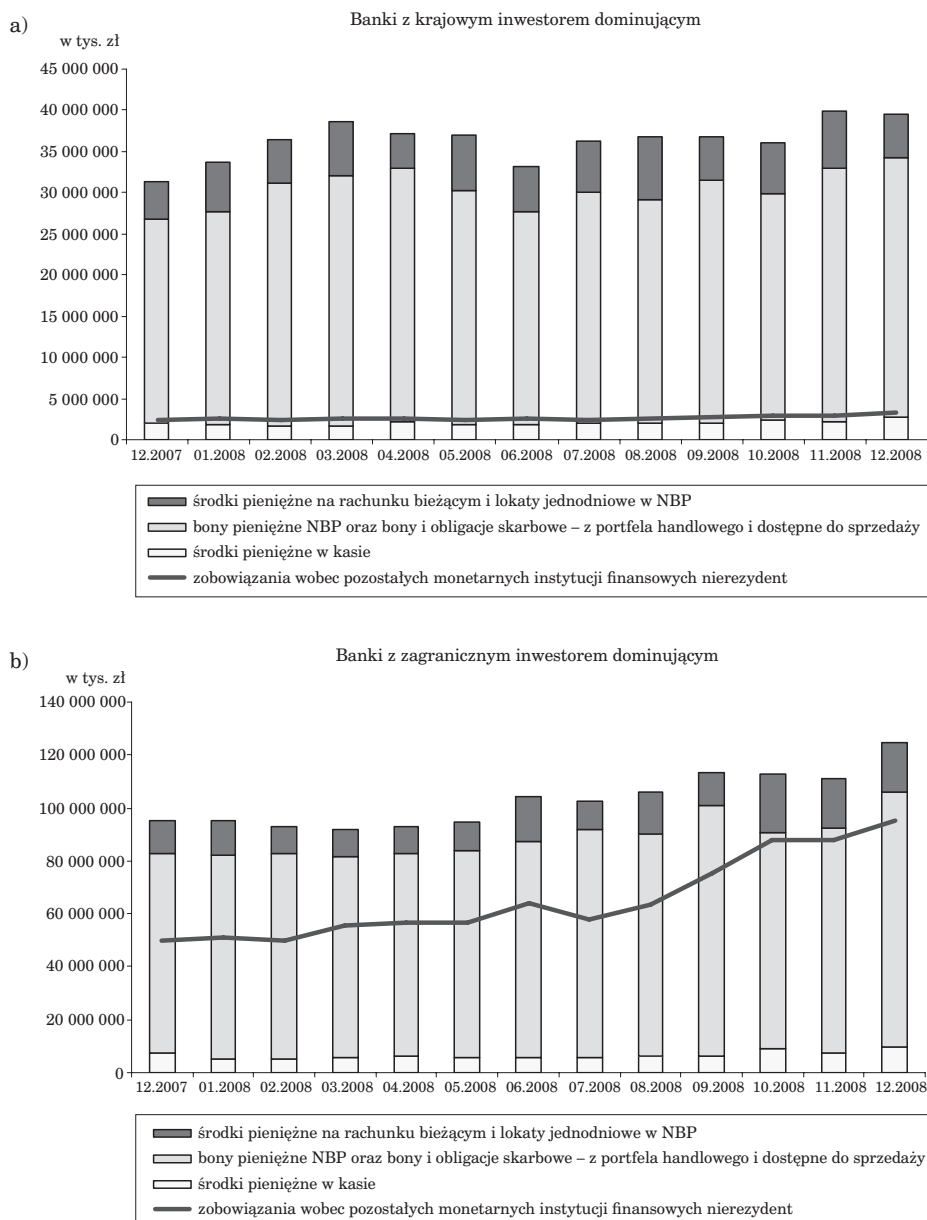
Natomiast dla banków z zagranicznym inwestorem dominującym, wymieniony poziom zobowiązań wyraźnie zwiększył się w ostatnim okresie, przy braku znaczącego wzrostu kwoty środków płynnych. Łączna analiza grupy banków z zagranicznym inwestorem dominującym nie ujawniła jeszcze potencjalnych problemów z pokryciem środkami płynnymi zobowiązań wobec zagranicznych banków,

---

¹⁶ Zmiany struktury oraz udziału zobowiązań wobec sektora finansowego w sumie bilansowej banków z krajowym oraz zagranicznym inwestorem dominującym zostały zaprezentowane odpowiednio w punktach 1.3.1 i 1.3.2 niniejszego opracowania.

¹⁷ W analizie pod pojęciem środków płynnych rozumiane są aktywa o najwyższej płynności, tj. środki pieniężne w kasie, bony pieniężne NBP oraz bony i obligacje skarbowe (z portfela handlowego oraz dostępne do sprzedaży) oraz środki pieniężne na rachunku bieżącym i lokaty jednodniowe w NBP.

Wykres 24. Środki płynne w bankach a zobowiązania wobec banków zagranicznych

Źródło: dane NBP (webis), opracowanie własne.

jednakże w przypadku pojedynczych instytucji problem ten był już wyraźnie widoczny.

Według stanu na 31 grudnia 2008 r., 22 banki komercyjne z zagranicznym inwestorem dominującym nie byłyby w stanie pokryć swoimi środkami płynnymi środków pieniężnych wycofanych przez instytucje zagraniczne, gdyby nagle nastąpił całkowity ich odpływ. Suma bilansowa tych banków stanowiła na koniec grudnia 2008 r. 24,35% sumy bilansowej całego sektora banków komercyjnych¹⁸. W grupie tej zobowiązania wobec pozostałych monetarnych instytucji finansowych – nierezydentów przekraczały ponad 2,5-krotnie kwotę środków płynnych, co oznacza, że wycofanie środków przez instytucje zagraniczne pociągnęłoby za sobą konieczność zbycia przez te banki nie tylko środków o najwyższej płynności, ale też innych aktywów, stanowiących łącznie ok. 34% ich zagregowanej sumy bilansowej.

Z uwagi na trwający kryzys finansowy, który dotknął szczególnie mocno globalne banki, istnieje realne zagrożenie, że niektóre zagraniczne instytucje częściowo ograniczą lub całkowicie wstrzymają kredytowanie banków działających w Polsce. Może stać się tak w sytuacji, gdy instytucje te ze względu na własne problemy z płynnością będą potrzebować kapitału. Wtedy mogą one rozpocząć wycofywanie środków, odbywające się najprawdopodobniej przez odmowę przedłużenia zapadających kredytów na kolejny okres. W ostatnim czasie 7 banków, będących bezpośrednim lub pośrednim inwestorem dominującym 10 banków komercyjnych działających w Polsce, uzyskało pomoc od rządów rodzimych państw. Pomoc ta miała charakter nacjonalizacji, pożyczki lub objęcia emisji dłużnych papierów wartościowych.

Należy jednakże zwrócić uwagę na fakt, że ze względu na różne terminy zapadalności poszczególnych zobowiązań wobec zagranicznych instytucji finansowych, ewentualne wycofanie się instytucji finansowych – nierezydentów z finansowania działających w Polsce banków nie dokona się prawdopodobnie w sposób nagły. Niemniej jednak potencjalny odpływ środków zagranicznych wydaje się stanowić większe zagrożenie dla działających w Polsce banków, w dużym stopniu zależnych od zagranicznych źródeł finansowania, niż ewentualne pogarszanie się płynności na krajowym rynku międzybankowym i może się wiązać z koniecznością jeszcze bardziej aktywnego pozyskiwania depozytów klientów z sektora niefinansowego, ewentualną sprzedażą aktywów, a także zwiększoną skalą pożyczania środków od Narodowego Banku Polskiego.

---

¹⁸ Na koniec 2007 r. takich banków było 19, a ich udział w sumie bilansowej sektora banków komercyjnych kształtował się na poziomie 11,41%. Problem ten zarówno na koniec 2007 r., jak i na 31 grudnia 2008 r. nie dotyczył żadnego banku z krajowym inwestorem dominującym.

2.2.3. Zobowiązania wobec instytucji ubezpieczeniowych i funduszy emerytalnych

Udział zobowiązań wobec instytucji ubezpieczeniowych i funduszy emerytalnych w zobowiązaniach wobec sektora finansowego dla banków działających w Polsce zwiększył się wyraźnie pomiędzy końcem 2007 r. a końcem IV kwartału 2008 r. Dla banków z zagranicznym inwestorem dominującym był to wzrost z 8,2% do 11,0%, natomiast dla banków z krajowym inwestorem dominującym była to zmiana z 3,48% do 12,0%. Tak znaczący przyrost depozytów instytucji ubezpieczeniowych i funduszy emerytalnych może się wiązać z sytuacją na polskiej giełdzie oraz ze wzrostem rentowności lokat bankowych, podobnie jak w przypadku obserwowanego w ostatnich miesiącach dynamicznego przyrostu depozytów od osób prywatnych. Przy poprawieniu się koniunktury na polskim rynku kapitałowym istnieje prawdopodobieństwo, że instytucje ubezpieczeniowe i fundusze emerytalne wycofają swoje środki z banków. Niemniej jednak ze względu na stosunkowo niski poziom nominalny depozytów od tych instytucji, taka sytuacja nie powinna stanowić zagrożenia dla płynności polskiego sektora bankowego (zob. wykres 25).

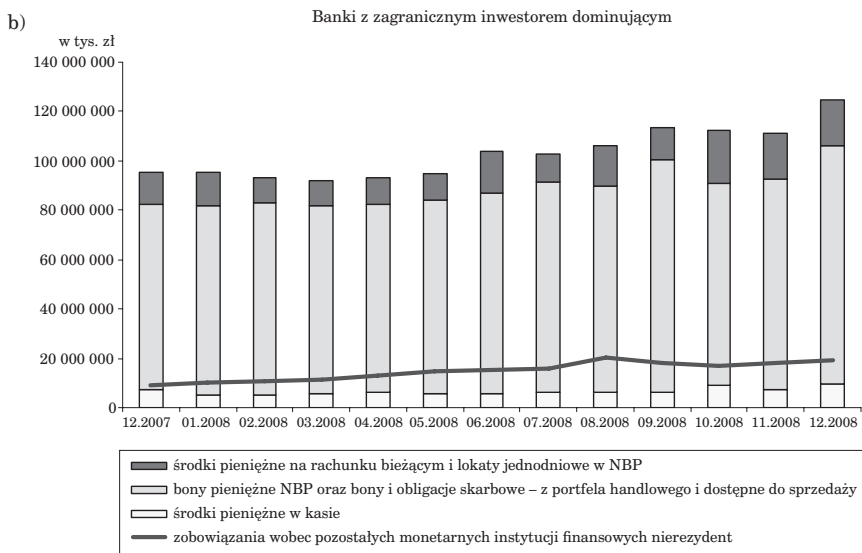
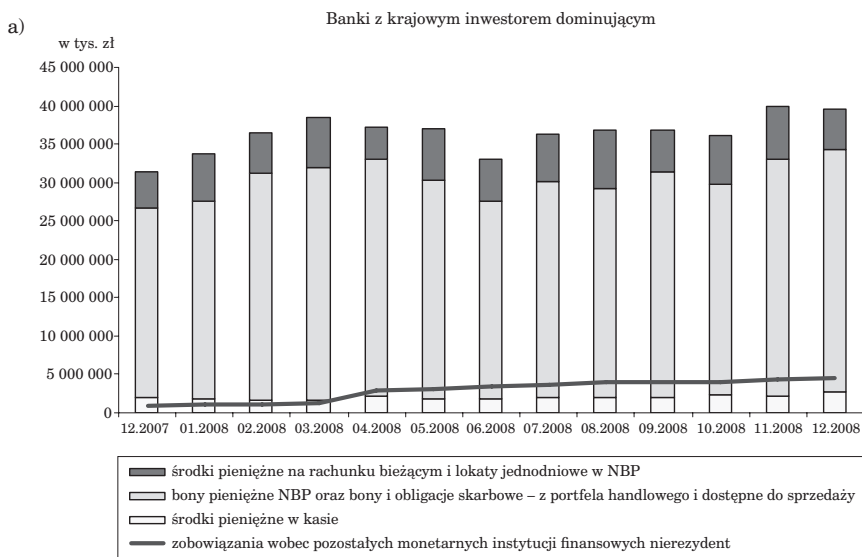
2.3. Kapitały własne

Zastosowany podział na banki z krajowym i zagranicznym inwestorem dominującym wyekspozował podstawową różnicę pomiędzy tymi grupami banków, polegającą na przeznaczaniu relatywnie mniejszych kwot zysku na zwiększenie bazy kapitałowej przez banki z zagranicznym inwestorem dominującym.

W przypadku pogorszenia się sytuacji ekonomiczno-finansowej spółek-matek banków działających w Polsce, presja na wypłatę dywidendy może być jeszcze większa niż dotychczas, co w niektórych bankach może znacząco ograniczyć tempo wzrostu bazy kapitałowej. W tabeli 1 zaprezentowano, w jakim stopniu zwiększyłyby się suma kapitałów własnych podstawowych i uzupełniających banków przy przeznaczaniu całego zysku za 2008 r. na zwiększenie kapitału zasobowego lub rezerwowego oraz, jak kształtowałyby się relacja sumy kapitałów podstawowych i uzupełniających do sumy bilansowej w sytuacji, gdyby cały zysk za 2008 r. przeznaczono na zwiększenie bazy kapitałowej oraz w sytuacji, gdyby cały zysk przeznaczono na wypłatę dywidendy.

Należy podkreślić, że podział nadwyżki bilansowej nie jest jedynym sposobem zwiększenia bazy kapitałowej, ale w sytuacji dalszych niepokojów na rynkach finansowych możliwość dokapitalizowania, np. poprzez emisję nowych akcji, stoi pod znakiem zapytania. Z jednej strony banki mogą mieć trudności w pozyskaniu nowych inwestorów, a z drugiej dotychczasowi akcjonariusze części banków sami skorzystali w ostatnich miesiącach z pomocy publicznej, co może świadczyć o ograniczonych możliwościach finansowania inwestycji w spółki zależne.

Wykres 25. Środki płynne w bankach a zobowiązania wobec instytucji ubezpieczeniowych i funduszy emerytalnych

Źródło: dane NBP (webis), opracowanie własne.

Tabela 1. Wynik finansowy, suma bilansowa i wybrane pozycje kapitałów własnych na 31.12.2008 r. (w tys. zł)

Wyszczególnienie	Zysk za 2008 r.	Suma kapitałów podstawowych i kapitałów uzupełniających na 31.12.2008 r.	3=(1/2)*100%	Suma bilansowa na 31.12.2008 r.	Udział w sumie bilansowej sumy kapitałów podstawowych i uzupełniających zwiększonej o	
					100% zysku	0% zysku
1	2	3	4	5	6	
Banki z krajowym inwestorem dominującym	4 512 183,00	19 240 037,00	23,45%	231 626 601,00	10,25	8,31
Banki z zagranicznym inwestorem dominującym	9 154 580,00	55 647 336,00	16,45%	697 923 058,00	9,28	7,97
Banki z zagranicznym inwestorem dominującym po wyeliminowaniu banków, które wykazały stratę za 2008 r.	9 261 844,00	55 132 143,00	16,80%	690 521 713,00	9,33	7,98

Źródło: dane NBP (webis, corep), opracowanie własne.

Ograniczenie rozbudowy bazy kapitałowej (wyplata dywidendy, brak nowych emisji akcji) może oznaczać dla wielu banków pogorszenie ich wypłacalności. Wypłacalność banków będzie zależała także od innych czynników, w tym od kierunku zmian sumy bilansowej, kształtowania się struktury bilansu oraz od wyników finansowych (w tym ewentualnych strat) generowanych przez banki.

PODSUMOWANIE

Z przeprowadzonej analizy wynika, że kryzys na międzynarodowych rynkach finansowych, a szczególnie wydarzenia ostatnich kilku miesięcy, wpłynęły na zmianę źródeł finansowania działalności bankowej.

Od momentu rozpoczęcia kryzysu do banków napłynęły znaczące kwoty depozytów od klientów indywidualnych, do czego przyczynił się zarówno odpływ środków z inwestycji obciążonych wysokim ryzykiem na rzecz inwestycji na rynkach pieniężnych, jak też wyższe oprocentowanie lokat oraz podniesienie kwoty środków gwarantowanych przez Bankowy Fundusz Gwarancyjny.

Najistotniejszym źródłem finansowania, zarówno banków z krajowym, jak i zagranicznym inwestorem dominującym, pozostają depozyty od sektora niefinansowego. Z uwagi na dotychczas stabilną sytuację sektora bankowego w Polsce, a także fakt, że depozyty osób fizycznych są stosunkowo stabilnym źródłem finansowania, ryzyko wystąpienia znaczącego odpływu tych środków wydaje się stosunkowo niewielkie, a zwiększenie się ich ilości w ostatnim okresie wpłynęło na ograniczenie zagrożenia utraty płynności przez banki działające w Polsce.

Ewentualne wycofanie środków instytucji ubezpieczeniowych i funduszy emerytalnych oraz obserwowane problemy z kredytowaniem na krajowym rynku międzybankowym także nie powinny stanowić systemowego zagrożenia dla polskiego sektora bankowego.

W ciągu ostatnich miesięcy obniżył się natomiast udział środków pieniężnych pozyskiwanych z krajowego rynku międzybankowego w sumie bilansowej banków komercyjnych, co zostało częściowo zrekompensowane wzrostem udziału finansowania działalności środkami pozyskiwanymi od zagranicznych instytucji finansowych.

Najbardziej wrażliwym na zmiany, w otoczeniu makroekonomicznym oraz na rynkach finansowych, źródłem finansowania działalności bankowej wydają się obecnie środki pochodzące z transakcji z podmiotami finansowymi – nierezydentami (w tym także ze spółkami-matkami banków zagranicznych działających w Polsce). Na 31 grudnia 2008 r. do grupy banków, które w znaczącym stopniu (ponad 30% sumy bilansowej) finansowały działalność operacyjną ze środków pożyczonych od zagranicznych instytucji finansowych, należało 11 banków komercyjnych. Kłopoty finansowe zagranicznych kontrahentów mogą oznaczać, że część należności

nie zostanie spłacona, a pogorszenie płynności spółek-matek może oznaczać dla banków-córek trudności w pozyskaniu środków pieniężnych (ograniczenie akcji kredytowej) lub doprowadzić do konieczności refinansowania po wyższym koszcie (zmniejszenie rentowności działania).

Analiza wykazała, że najbardziej stabilnym źródłem finansowania działalności bankowej były kapitały własne. Ich wzrost podążał za wzrostem sumy bilansowej, na co wpływ miało m.in. przeznaczanie części zysków na zwiększenie bazy kapitałowej. W grupie banków z krajowym inwestorem dominującym na zwiększenie kapitałów własnych przekazywano relatywnie większe kwoty niż w bankach z inwestorem zagranicznym.